

Orosz nyelvű beszélgetés a VI. osztályban

Idegen nyelvi oktatásunk központi feladata a beszédképesség fejlesztése. Az általános iskolai tankönyvek lexikai anyaga elég jól megfelel e feladat követelményeinek. Ez a feladat új módszerek alkalmazására kötelezi a szaktanárokat. A beszédképesség fejlesztése együttjár a beszélgetés állandó gyakorlásával, tehát az írott szöveg feldolgozásának időben csökkennie kell, hogy több lehetőségünk legyen az anyag auditív úton való elsajátítására és szóbeli gyakorlására.

Hosszabb kísérletezés eredménye lett az önálló auditív lexikai órák alkalmazása tanítási gyakorlatomban. Az ilyen órákon a tankönyvet, illetve annak szövegeit nem használjuk. A „Что делают пионеры летом” c. téma feldolgozása alapján vázlatosan ismeretek ilyen órákat.

A témát 4 órában dolgoztam fel. A téma felosztása:

1. óra: Beszélgetés a fűvészkerti kirándulásról. Határozószók képzése melléknevekből. (Új anyagot közlő óra.)

2. óra: Beszélgetés a nyári úttörőtáborról. Nyelvtani gyakorlás. (Vegetes típusú óra.)

3. óra: Számonkérés beszélgetés formájában. A lecke olvasása. Sorszámnevek elsőtől ötödikig. (Vegetes típusú óra.)

4. óra: Gyakorlás és számonkérés.

A téma 1. órája

Az anyag megnevezése látszólag semmiféle kapcsolatot nem mutat a tankönyvben megjelölt témával. Azonban a szeptember végé fűvészkerti kirándulás színhelye olyan szerencsés környezet volt, hogy ennek az élménynek a megbeszélése pompás lehetőséget adott a szükséges lexikai anyag egy részének elsajátítására, a beszélgetés gyakorlására. A téma ilyen bevezetésére ösztönzött az is, hogy lényegesnek tartom a tanult lexikai anyag több oldalú alkalmazását.

Képszemléltetés az órán nem volt, így a szavak magyar jelentését közölni kellett. Az óra első részében egy-egy elhangzott orosz mondatból kiemeltük az új szót, a tanár közölte a jelentését, majd a tanulók lefordították az új szót tartalmazó mondatot. A tanár felírta a táblára az orosz szót (auditív és vizuális hatás együttesen) a táblára, a tanulók még nem használhatták szótárukat. Az új szó jobb kiejtése és megjegyzése érdekében a tanulók kétszer-háromszor megismételték a szó szótári alakját, majd a mondatot is, főleg kérdésekre adott válaszok formájában. Az ismétlést egyes felszólított tanulók végezték.

A következőket meséltem el:

В воскресенье мы были в ботаническом саду. Погода была очень хорошая, как летом. Что мы делали в ботаническом саду? В саду мы весело гуляли. Что мы видели в саду? Мы видели там красивые цветы. Там есть и лес. Там есть и маленький лес. Мы были в лесу. В лесу мы весело играли. Что было ещё в саду? Там было и маленькое озеро. В озере тоже были красивые цветы. Когда мы уходили, весело разговаривали. Хорошо было в саду? Да, мы чувствовали себя очень хорошо в саду.

A dűlt betűvel szedett szavakat írtam fel a táblára. A „fűvészkertben” kifejezést nem jegyeztem fel, s a válaszokban is csak az ismert „kertben” kifejezést kellett használniuk a tanulóknak. A táblára a következő kifejezések kerültek fel:

как	маленький
летом	озеро
лес	уходить
в лесу	чувствовать себя

A beszélgetés megtervezésekor azt tartottam szem előtt, hogy egy-egy új szó lehetőleg többször is előforduljon más-más mondatban.

A mondatok megértése és az elsődleges gyakorlás után kérdéseket tettem fel. Ugyanarra a kérdésre több tanuló is válaszolt, hogy teljesebb legyen a gyakorlás, az osztály jobban megtanulja a szavakat, kifejezéseket.

Где мы были вчера? Какая была погода? Что мы видели в саду? Что мы вывели в лесу? Что мы видели в озере? Что вы делали в лесу? Как вы чувствовали себя в саду?

A megjelölt nyelvtani anyagot a rendelkezésre álló kifejezések (весело, хорошо, красиво) segítségével induktív úton könnyen lehetett ismertetni. Rövid feljegyzés készítése után ismét gyakorlás következett. A kérdésekre adott válaszokban most sem lehetett elkerülni sem az új szavakat, sem az új nyelvtani jelenségeket.

Как мы играли в лесу?
Как мы чувствовали себя в саду?
Как мы разговаривали в лесу?
Как он говорит по-русски?
Как ты пишешь в тетради?

Az óra végén pedig a tanulók diktálása alapján a tanár felírta a táblára az új szavak magyar jelentését, közben ők is bejegyezték a szótárba a szavakat.

Házi feladatként a szavak megtanulását és három mondat fordítását jelöltem ki: Mi az erdőben voltunk. Egész nap vidáman játszottunk. Ott jól éreztük magunkat.

A téma 2. órája

Az óra gyakorlással kezdődött. A tanulók egymás kérdésével felelevenítették az előző órán tanult szavakat, majd rövid kifejezéseket is kérdeztek. Az előző órai beszélgetés alapján jól emlékeztek a megbeszélt tartalomra is, így a tanár kérdéseire könnyen válaszoltak.

Míg a kérdéses folyt, egy tanuló a táblán ismét elkészítette a házi feladatot, így az új beszélgetés megkezdése előtt közösen ki is javítottuk.

Az óra nagyobb részét ismét beszélgetésre fordítottuk, de új témáról, az úttörők táborozásáról. Az óra menete hasonló volt az előzőhöz. A beszélgetés anyaga:

Сегодня разговариваем о пионерах. Где пионеры летом? Летом пионеры в лагере. Где лагерь? Лагерь в горах. В горах было и маленькое озеро. Лагерь был в лесу. Что делали пионеры в лагере? Они весело играли и пели. В лагере они жили весело и свободно. В лагере были весёлые и счастливые дети. Пионеры жили очень счастливо в лагере. Пионеры чувствовали себя очень хорошо в лагере. Пионеры в школе рассказывают о лагере.

Új szavak:

лагерь	петь
гора	свободный
в горах	счастливый
рассказывать	

Mind az új szavak megértéséhez, mind a gyakorló kérdésekhez lehetőség szerint használtuk a tankönyv képét. Kérdések:

Что мы видим на картине?
Где лагерь?
Что ещё в горах?
Что делают пионеры в лагере?
Как они играют? Как поют пионеры?
Какие дети в горах?
Как они живут в горах?
Как они чувствовали себя в лагере?

A téma 3. órája

Az óra számonkéréssel kezdődött. A tanár „csupán” irányította a kérdést: Спрашивайте слова! Спрашивайте выражения! Задавайте вопросы друг другу!

A kérdések feladása — bár erre otthon külön nem tudtak készülni szöveg hiányában — nem jelentett nehézséget a tanulóknak. Csak egyszer kellett figyelmeztetnem őket a tartalom logikus felépítésére.

Látszólag osztályfoglalkoztatás volt, azonban egyes kiszemelt tanulókat többször szólitottam fel és tudásukat az óra végén értékeltem is.

Az óra második részében a tankönyv képe alapján most már az olvasmány pontos tartalmát meséltem el. Közben a tanulók megismerkedtek még néhány új szóval: воздух, река.

Ezután került sor a szöveg olvasására, fordítására. A megelőző órák munkája nyomán a szöveg első fordítását a gyengébbek könnyen elvégezték. A szöveg magyar nyelvű tolmácsolását nem ismételtük meg, kivéve az ötödik (összetett) mondatét. Helyette gyakorlati olvasás volt. Ezt ismét beszélgetés követte. A tanulók kérdéseket tettek fel egymásnak, a konkrét szöveg alapján igen részletesen.

A sorszámnevekkel való megismerkedést követő gyakorlásban nem lehetett összekapcsolni az adott lexikai anyagot az új nyelvtani anyaggal. A „который” kérdőszót és az osztállyal kapcsolatos tárgyak megnevezéseit ismerték a tanulók, így ezt használtuk fel szóbeli gyakorlásra. Pl: Что там? Которая там парта? Которая парта тут? Что это? Которое окно тут? Который урок сегодня в классе?

Jutott idő még a tankönyvben levő gyakorlat elvégzésére is (13. o. 1/c). Ez volt egyben az írásbeli házi feladat. Szóbeli feladatnak a szép olvasást, fordítást és kérdésekre való felelést jelöltem ki.

A téma 4. órája

Az utolsó órán is a fentebb vázolt módon történt a számonkérés. A tanulók igen aktívan vettek benne részt és igen alaposak voltak. Egyetlen szó, sem tartalmi kérdés nem került el figyelmüket. A házi feladat kijavítása után a tankönyv megfelelő gyakorlataival foglalkoztunk közösen (a további számonkérés érdekében). A kérdéseket már nem ismételtük a könyv alapján. (Tapasztalatom szerint sokkal hasznosabb és elevebb a kérdések feltevése élőszóban, ezért a könyv kérdéseivel nem szoktam foglalkozni.)

Ezen az órán szóbeli feladatot kaptak a tanulók otthonra: kérdéseket feltenni és felelni rájuk az olvasmány alapján, a gyakorlatok ismétlése és — nem kötelezően — mesélés a kép alapján.

*

(Érdekesebb és megfelelő nagyságú képekkel sokkal elevebbé lehetne tenni a beszélgetési órákat. Az ismert nagyméretű képsorozat nem használható minden olvasmányhoz, de unalmas is lenne négy osztályon keresztül mindig ugyanazokat a képeket használni. Helyes lenne több színes nagyméretű kép gyártása, s ugyanezeket a képeket lehetne mellékelni minden tankönyvhöz úgy, hogy azokat ki lehessen emelni, tehát a szövegtől teljesen elválasztva használhassuk.)

*

A fentebb vázlatosan leírt órák igen eredményesnek bizonyultak. Miért? Az órák legnagyobb része orosz nyelvű beszélgetés a tanuló számára is. Az ilyen órák fejlesztik a tanulóknak a hallás utáni megértést. A sokszor hallott és használt kifejezések (több óra viszonylatában) különböző tartalmi összefüggésekben szerepelnek. A gyakori ismétlődés könnyebbé teszi az otthoni munkát, hiszen még a közepesek is megtanulják az órán az anyag nagyobb részét. A tanuló tudása is biztosabbá válik. A gondolkodásra késztetéssel pedig nagymértékben kiküszöböljük az idegen nyelvek tanulásában oly veszélyes verbalizmust. Ilyen órák után az írott szöveg olvasása és fordítása már nem új anyag, hanem a gyakorlásnak egyik formájává válik. Ezeket az órákon különösen jól be lehet kapcsolni valamennyi tanulót az egész órán folyó munkába, mind a számonkérésbe, mind az új ismeretek megszerzésébe, és a tanulók igazi aktivitása mutatkozik meg. A munkában való ilyen tanuló részvétel megbízhatóbb képet nyújt a tanárnak is az anyag elsajátításáról az egész osztály átlagában. A tanulók szeretik az ilyen órákat, mert elevebbek, könnyebbé válik otthoni munkájuk és — legtöbbször jól — sokat szerepelnek. A további munka szempontjából pedig igen fontos a tárgy szeretete, a jó eredmény bátorító és lelkesítő ereje.

Bár látszólag kis szerepe van a tanárnak az óra egyes részeiben, azonban mégis nagyon gondosan meg kell terveznie ezeket az órákat. A tanulók alkalmazkodnak a tanár kérdései módjához, s ha „helyettesítik” is a számonkérésben, igen nagymértékben követik, vagy ha úgy tetszik — utánozzák a tanárt pl. a kifejezések szerkesztésében, ugyanahhoz a gondolat-hoz tartozó többféle kérdés feladásában stb. Nagyon kell ügyelnünk arra is, hogy megszokják a logikai sorrend, a fokozatosság megtartását, minden lényeges ismeretanyag felvetését és ellenőrzését. A hasonló típusú órák pedig fokozottabban követelik meg a szemléltetés sokoldalúságát, a szemantizáció változatosságát.

Természetesen az itt leírtak csak egy lehetőséget jelentenek a sok közül. A témától, a lexikai és nyelvtani anyag fontosságától függően más és más felépítésű órákat kell alkalmazni, a gyakorlatokat előkészíteni. A tanár egyénisége, az osztály bizonyos adottságai is mindig hatással vannak egy-egy módszer eredményességére. Az adott körülmények között jónak bizonyultak ezek az eljárások.